

Osobní archiv (29)

V jistém stádiu sběratelství přijde rozhodnutí "vystavovat". K usměrnění této bohulibé činnosti slouží výstavní řády a hlavně připojené směrnice. Nevím, jak to chodí dnes, ale v 80. letech se připojila ke schválenému výstavnímu řádu poštovní historie a celin i směrnice, kterou vypracovala federální komise KPHC SČSF (její jurymanská sekce). Vystavovatele jsme vedly na výstavy v tomto duchu.

I když od data vypracování uplynulo skoro 40 let, je tento materiál prospěšný a stále živý, i když s něčím lze nesouhlasit. Minimálně objasňuje různé výrazy a směřuje vystavovatele k lepším exponátům. Tento text z roku 1987 jsme objevili a uchovávám jej v archivu jako obrázek doby, jak se sběratelství poštovní historie a celin v té době u nás vyvíjelo.

Text k celinám někdy příště. To ještě byla doba, kdy gesci nad nimi měla naše komise PHC.

Historický text doplňuji několika ukázkami z mé sbírky coby ilustrace k textu. Zachycují různé poštovně historické artefakty několika časových období.

Směrnice k Oborovému řádu SČSF pro budování a hodnocení
poštovních historických exponátů

Tyto směrnice upřesňují a vysvětlují některá ustanove-
ní Oborového řádu SČSF pro budování a hodnocení poštovních his-
torických exponátů (dále jen OŘ-PH) a spolu s ním jsou závaz-
né pro sběratele, vystavovatele a jurymany. Slouží především
ke sjednocení zásad pro budování a hodnocení soutěžních ex-
ponátů. Rovněž všechna ustanovení OŘ-PH a směrnice k němu
vydané jsou plně závazné pro vystavovatele a jurymany poštov-
ně historických exponátů.

K odst. 1.2 OŘ-PH

OŘ-PH je platný pro výstavy všech stupňů pořádané SČSF
nebo pod jeho záštitou a za jeho podpory a proto hodnocení
exponátů se bez ohledu na charakter (stupeň) výstavy provádí
podle stejných měřítek. Z toho vyplývá, že optimální a jednot-
nou aplikací OŘ-PH a těchto směrnic má být dosaženo toho,
aby obsahově stejný exponát byl na různých výstavách hodno-
cen shodně, maximálně s tolerancí jednoho hodnotícího stupně
(viz. odst. 5.3 OŘ-PH).

K odst. 2.2. OŘ-PH

Poštovní historickým soutěžním exponátem je soubor vhd-
ně vybraných dokladů, který ucelenou formou dokládá určitou
poštovní činnost v časovém, územním, nebo věcném vymezení a
to způsobem generálního, specializovaného nebo studijního
zpracování.

- Forma generálního uspořádání obvykle dokládá takovou čin-
nost základními doklady, které se v podstatě rovnají zá-

kladním katalogovými údaji, jsou-li k dispozici, nebo úda-
jům, které by se předpokládaly, kdyby takové katalogy by-
ly k dispozici.

- forma specializovaného uspořádání předpokládá hlubší čle-
nění než základního třídění dokladů, jak je uvedeno u formy
generálního uspořádání,
- forma studijního uspořádání a zpracování předpokládá do-
kumentaci v maximálně možném způsobu utřídění a obměnách,
k nimž docházelo v poštovním provozu.

Exponát u libovolným stupněm specializace má být zpra-
cován co nejkomplexněji, t.j. má především obsahovat co nej-
úplnější a profesionálně vyvážený výběr kvalitních dokladů.
Způsob jejich zpracování, prokázaná znalost i úprava celého
exponátu pak dovolují posoudit jak jeho význam (odst. 4.4
OŘ-PH), tak osobní tvůrčí přínos vystavovatele (odst. 2.1
OŘ-PH).

K odst. 3.2 OŘ-PH

Za vhodný filatelistický materiál se považuje celistvost
jak poštovní, tak sběratelsky účelová. Poštovní účelová je
taková celistvost, která vznikla prostou potřebou poštovního
provozu bez patrného sběratelského záměru a vyšší frankatury
proto zpravidla odpovídá poštovním tarifům platným v přísluš-
né době.

Sběratelsky účelová je taková celistvost, jejíž vznik
byl motivován kromě dokumentace poštovní přepravy i respek-
továním dalších funkcí poštovní činnosti, nerespektuje tedy
zda jde o celistvost tarifně ohraničenou nebo přeohraničova-

nou, rozhodující je, zda byla, či mohla být řádně přepravena.

Nejhodnotnějším dokladem poštovního použití prote i zde zůstává poštovní účelový doklad. Význam a hodnocení sběratelsky účelových celistvostí je nutno opět opírat především o říru jejich nezastupitelnosti v exponátu.

Od obou shora uvedených kategorií se liší tzv. "mache", t.j. materiál, jehož smyslem je uvést sběratele v omyl. Jde o takové doklady, které nemohly existovat, nebo které předstírají něco, co se nestalo. Za mache nutno považovat i záměrnou činnost, zaměřenou na omyl či nedostatek v chodu poštovní služby (např. celistvosti "vyplacené" nálepkami, či jiná, v rozporu s poštovními předpisy vzniklé kuriozity.

Podle povahy "mache", která má zpravidla charakter časového pádálku, jury nařídí buď označení objektu jako pádálku, nebo k jeho existenci v exponátu příkladně snížení hodnocení při aplikaci kritérií "význam", "znalosti" a "vzácnost".

Mapy a vyhlášky (jen originály) jsou průvodním materiálem a mohou být exponátu uplatněny v zcela omezeném rozsahu, mohou-li být přínosné pro takový exponát. Tabulky a přehledy, např. typologie razítek nepatří do exponátu, jsou záležitostí monografického zpracování. Je možno uplatnit např. překreslená razítka přímo vedle vystavených dokladů takových druhů poštovních služeb, u nichž je všeobecně známa zhoršená kvalita tisků jejich razítek (např. válečná období).

K dat. 3.3 OR-PH

Pešterně historický soutěžní exponát je soubornou ukázkou vhodně vybraných dokladů poštou prošlých (včetně poštovních použitých známek) dokumentujících hloubku a členitost rozsahu činnosti pošty nebo jí poskytovaných služeb za použití:

- celistvostí z období předzámkového, psaní nevyplacená, vyplacená z poloviny nebo zcela vyplacená, psaní služební (ex off), doporučená, spěšná (Citta), peněžní, doklady o přepravě zavazadel a balíků a pod., pokud vyjmenované a podobné doklady přicházely v úvahu,
- celistvostí z období známkového v rozsahu služeb uváděných pro období předzámkové, pokud ještě přicházely v úvahu, nebo naopak byly s rozšiřujícími se formami poštovních služeb uváděny v život, navíc v kombinaci různých druhů použitých známek (výplatní, novinové, doplatní ap.) včetně vícenásobných, barevných či snížených frankatur jak v případě vnitřestátní, tak i přes hranice státu,
- celistvostí dokumentujících způsob přepravy, jako jsou silniční, vodní - lodní a železniční přeprava či přeprava vzduchem (talóny, letadla) opět v členění rozsahu služeb poskytovaných v rámci takového druhu dopravy,
- poštovní razítka od doby předzámkové se současností v členění podle způsobu jejich použití či určení (denní, podací, příchozí, překládkové, tranzitní, příležitostná, propagační apod.), razítka strojová jako výsledek snah o mechanizaci poštovního provozu včetně tisků výplatních strojů jako

- kombinace naznačené známky (pseudoznámky) a pedacích razítek ať již peštovních úřadů nebo oprávněných fyzických nebo právnických osob, utříděných podle tvarů, rozlišovacími znaky, jejich případných úprav s ohledem na peštovní, národnostní, jazykové nebo státoprávní poměry včetně výskytu odchýlených barev buď na celistvostech nebo vhodné účelově velených výstřihcích (v omezené míře) včetně razítek přídavných, pomocných, sloužících peštovnímu provozu (posledně jmenovaná vyloučená na celistvostech),
- doklady z období mimořádných poměrů, jako jsou vojenské a polní pošty, pošta válečných zajatců a internovaných osob apod. v rozsahu platných předpisů poskytovaných služeb včetně případných úředních tiskopisů (celin), dopisnice, psaní, doporučené a peněžní zásilky, telegramy, balíky, zásilky cevozobezné od peštovního a naopak zásilky podrobené peštovním poplatkům apod.,
  - doklady dokumentujících výkonů dohládací služby - cenzury peštovních zásilek v dobách mimořádných (listovní zásilky, telegramy, balíky apod.), podle způsobu jejího provádění
  - cenzura vojenská, úřední, politická, devizová apod., uvnitř státu i přes hranice státu, vyznačovaná ručně, razítky, cenzurními pešáky apod.,
  - celistvosti dokumentujících vývoj peštovních tarifů v určitém časovém sledu, období měnových referen či inflací,
  - celistvosti dokumentujících vývoj zápsaných (doporučených a peněžních) zásilek: pokud je tento druh peštovní služby na zásilkách vyznačován ručně či otisky razítek, pak vyloučeně na celistvostech, jedná-li se o použití nálepek, pak i

SČSR 779/37

- zde je vhodné dávat přednost celistvostem před nálepkami smytými,
- celistvosti dokumentujících zvláštní služby, jako jsou např. služební a kurýrní služba v rozsahu pro ni platných předpisů,
  - doklady dokumentujících rozvoj mechanizace a automatizace peštovního provozu včetně zkušebního provozu a použitých tiskopisů určených pro tento zkušební provoz,
  - doklady dokumentujících havárie peštovně dopravních prostředků (katastrofni pošta),
  - jiných dokladů dokumentujících další služby peštovního provozu včetně povolených nebo dodatečně uznaných soukromých pošt nebo dopravních či spedičních firem, které jsou podle platných předpisů k takové činnosti oprávněny.

K odst. 3.4. ČR-PH

Exponáty, které jsou svým pojetím propagací fašismu, jsou z vystavování na výstavách v ČSSR vyloučeny.

K odst. 3.5 ČR-PH

Peštovně historický exponát má mít jasrou koncepce, písemnou formou vyjádřený záměr vystavovatele na úvodním listu (např. nástin vývoje nebo provozu peštovních služeb, charakteru studie razítek), následně doloženou ce nejvhodnějšími filatelistickými materiálem. V exponátu se nemá opakovat, ce je uvedeno v úvodním listu, průvodní text dokladů nemá být popísem toho, ce je na prvý pohled patrné z vystavených dokladů.

SČSR 779/37

K odst. 3.6 OR-PH

Vystavený materiál - celistvosti, případně výstřihky, pokud jsou funkčně účelné, mají být co nejkvalitnější a přihlédnutím na poškození úměrné specifickým podmínkám jejich vaníku nebo dopravy (válečné události, havárie dopravních prostředků apod.).

Pro exponát nejsou vhodnými celistvosti poškozené administrativní předěrováním, opatření firemními přikreslení razítka či razítka nebo poznámkami nefunkčního charakteru.

S kvalitou dokladů souvisí i jejich sběratelská hodnota. Ta se úměrně zvyšuje podle estetického vzhledu a filatelistické zajímavosti, jako např. doporučené, spěšné a certifikované zásilky, zásilky s vícenásobnými barevnými nebo smíšenými frakturami.

K odst. 3.7 OR-PH

Úvodní (titulní) list exponátu má obsahovat název exponátu, stručný záměr vystavovatele, v němž uvede:

- vymezení rozsahu specializace, včetně územního nebo časového rozsahu,
- filatelistické skutečnosti, které mají být exponátem zdůrazněny,
- upozornění na méně známa, přesto však vzácná ukázky filatelistického materiálu (je-li to nutné),
- upozornění na původnost či autenticitu příslušných částí exponátu (je-li to nutné),
- k pochopení významu poštovní historického exponátu může být, (je-li to nutné) účelné použít rozsáhlejší zdůvod-

Úvodní text (v úvodním listu), především u méně obvyklých exponátů či jejich částí, který musí být výstižný a jasný.

Jury je povinna hodnotit exponát v přímé souvislosti a takto formulovaným záměrem vystavovatele. Chybí-li úvodní list anebo je-li neplný či neodpovídající obsahu exponátu, snižuje jury hodnocení exponátu v kritériu "filatelistické zpracování exponátu".

Úprava exponátu má splňovat estetické hledisko. Doklady na listech mají být rovnoměrně rozloženy, listy nemají být přeplněny nebo naopak působit dojmem chybějících dokladů. Doklady nemají být vzájemně překládány a tím zakrývány některé podstatné údaje pro ně typické poznámky, jako N.J., Ex offe, Recor., jiná razítka, případně jiná z hlediska peštovního provozu důležité údaje.

K odst. 4.3 OR-PH

Zpracování exponátu může být hodnoceno jako:

- vynikající - jestliže exponát v úplnosti dokládá všechny druhy vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, příslušné varianty jsou rovnoměrně zastoupeny materiálem vzácným až unikátním a v jakosti odpovídající dosažitelnému stupni zachovalosti,
- velmi dobré - jestliže exponát dokládá všechny druhy vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, příslušné varianty jsou rovnoměrně zastoupeny materiálem hodnotným až vzácným a v jakosti odpovídající dosažitelnému stupni zachovalosti.

- dobré - jestliže v exponátu existují dílčí zpracování v dokladovních všech druhů vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, jejich varianty jsou s ohledem na vymezený rozsah specializace dokumentovány jen neúplně a materiálem běžným až velmi hodnotným, ojediněle vzácným. Kvalita (jakost) odpovídá dosažitelnému stupni zachevalosti.

K odst. 4.4 ČR-PH

S ohledem na současnou poslání filatelie jakožto významné společenské zájmové činnosti, zabývající se všestranným systematickým studiem a tříděním předmětů filatelistického zájmu, historických poštovních dokladů a skutečností, může být význam exponátu hodnocen jako

- velmi závažný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi a původními poznatky přesahuje rámcovou třídu v níž je vystavován a zejména neopakovatelností obsahu nebo původního výskumu či společenského významu přispívá jak k rozšíření všeobecných filatelistických znalostí, tak k naplnění shora vymezeného poslání filatelie,
- závažný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi a původními poznatky přispívá k rozšíření teoretických i praktických

poznatků na úseku poštovní historie (např. novými zjištěními nebo utříděním a zpracováním dílčích faktů již dříve známých). Zvláštní postavení mají v tomto směru exponáty čs. pu v zahraničí, u nichž lze hodnotit významu spatřovat např. v doložení poštovní realizace státotvorných, společenských a jiných změn či historických událostí, doložení skutečného použití některých poštovních cenin, zjištění dalších dat skutečného prvního poštovního použití, zjištění nových faktů o způsobech přepravy a pod.),

- méně závažný až zanedbatelný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi zůstává na úrovni nebo nedosahuje poznatků odpravidajících současnému stavu poznání příslušného oboru (např. seuberu poznatků datových dostupnou katalogovou a monografickou literaturou).

K odst. 4.5 ČR-PH

Hodnocení znalostí se opírá o posouzení obecných filatelistických znalostí a speciálních oborových znalostí. Tyto znalosti projevuje sběratel:

- velkou a správným výměrem nejvhodnějšího a nejhodnotnějšího teritoriálního materiálu.

- přesný, logický a odborně správným komentářem k materiálu,
- přesným, obvykle chronologickým řazením a uspořádáním materiálu.

Obořové znalosti prokazuje vystavovatel od základních (obecně dostupné literatury) přes specializované, monografické až po výsledky vlastní studijní a badatelské práce. S ohledem na tyto skutečnosti se filatelistické znalosti hodnotí takto:

- mimořádné** - převažují-li v exponátu výsledky vlastní studijní a badatelské práce nebo mimořádná doved a význam vystaveného materiálu, předpokládající u vystavovatele zvládnutí širokého souboru převzatých výsledků studijní a badatelské činnosti (např. v těch oblastech, kde vlastní výzkum je již jen obtížně možný),
- vynikající** - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků dostupné monografické literatury a v dílčích oblastech přináší původní poznatky nebo výsledky studijní a badatelské práce vlastní či převzaté,
- velmi dobré** - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků převzatých z monografické a specializované literatury, přičemž výsledky vlastní studijní a badatelské práce jsou zastoupeny v malém rozsahu,
- dobré** - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků specializované a základní literatury, výsledky vlastní studijní a badatelské práce nejsou zastoupeny.

Ve všech shora uvedených stupních hodnocení se předpokládá přesný, logický a odborně terminologicky správný popis.

Různé materiály zpracované bez specializace na generální úrovni základní katalogové literatury zpravidla jury hodnotí potvrzením o účasti.

K odst. 4.6 OK-PH

Při hodnocení jakosti klasických a poklasických exponátů (asi do r. 1914) a exponátů s materiálem vydaným po tomto datu vychází jury ze skutečnosti, že sběratelská náročnost na jakost vzhledem k relativní obtížnosti získání tohoto materiálu je u obou skupin rozdílná. U první skupiny exponátů je proto základem bodového hodnocení přítomnost materiálu v dobré jakosti, zatímco u druhé skupiny exponátů se předpokládá jakost velmi dobrá až vynikající. Obecnou výjimku z tohoto pravidla tvoří celistvosti, u nichž lze připustit poškození úměrné specifickým podmínkám ovlivňujících jejich vznik či přepravu (válečné události, havárie dopr. prostředků a pod.).

Posuzuje se jakost vystavešho materiálu, jednotlivých částí jako celku -

- hodnotí se na celistvostech nalepěné známky, jejich stříh, zoubkování (pokud byly použity) podle kritérií platných pro teritoriální filatelii,
- hodnotí se kvalita otisků poštovních a dalších funkčních razítek, jejich úplnost, jakost a čitelnost (např. místo a datum podeje k přepravě),
- jakost případných poštovních či jiných funkčních nálepek, jejich úplnost, stříh, zoubkování,

- vzájemný poměr použití poštovní dílečného a sběratelsky účelového materiálu,
- v omezené míře možno zařadit do exponátu otisky nevydaných (připravovaných) poštovních razítek nebo výplatních strojů, je-li jejich zařazení funkční a správně popsáno (a přičítá-li v úvahu),
- doklady vyrobené z ochoty poštou neprošlé snižují hodnotu vystaveného materiálu.

Veškerý filatelistický materiál musí být pravý. Není přípustné zřezovat do exponátu jakékoliv padělky, pokud nejsou jako takové jasně označeny. Za výskyt padělků ke škodě sběratelů nesé výhradní odpovědnost vystavovatel.

Vyskytne-li se při práci jury podezření na výskyt padělků ke škodě sběratelů a nejsou-li známky, či jiný filatelistický materiál ověřený, máže jury přistoupit ke snížení hodnocení pouze v případě, že jejím členem je příslušný svazový expert nebo jestliže má možnost si takového experta ke své činnosti přizvat. Nemá-li jury takovou možnost, upozorní vystavovatele v průběhu exponátu na nutnost ověření či posezení známek. Nedojde-li k tomu do následujícího vystavení, má jury následující výstavě právo hodnocení exponátu snížit, případně exponát nehradit.

Stupně vzácnosti filatelistického materiálu jsou následující:

- 1 vzácný
- 2 hodnotný
- 3 běžný

Jury posuzuje tyto stupně výhradně dle míry relativní obtížnosti získání materiálu bez zřetele k jeho komerční hodnotě. Celkové zhodnocení jakosti a vzácnosti se opírá o určení převažujícího materiálu v exponátu (např. tedy "převážně zastoupen materiál hodnotný ve velmi dobré jakosti").

K odst. 4.7 OŘ-PH

Hodnocení úpravy exponátu se opírá o posouzení srozumitelnosti textu a celkového estetického působení exponátu. Popis neopakuje to, co je zřejmé z vystaveného materiálu, soustřeďuje se zejména na objasnění jeho významu a na postihu vnitřních souvislostí. Grafická úprava exponátů má být jednoduchá, střizlivá a vkusná, bez kreseb, výstřížků, fotografií a jiného nefunkčního nefilatelistického materiálu. Reprodukce rubu celistvostí v nezbytných případech je přípustná.

Vhodná forma vyjádření vzácnosti materiálu textem či přijatými zkratkami je přípustná, zásadně však nejsou přípustné údaje o komerčního charakteru.

Pro výstavy v zahraničí je požadován doplňkový popis v některém ze světových jazyků.

K odst. 5.3 OŘ-PH

Při hodnocení exponátu postupuje jury tak, že jednotlivé body přiděluje striktně na základě naplnění jednotlivých hodnotících kritérií daných OŘ a těmito Směrnicemi. K součtu přičte 10 bodů a podle celkového výsledku pak v tabulce vyhledá stupeň medaile.

Několik ukávek celistvostí z mé poštově historické sbírky na dokreslení zavěšeného textu směrnic ke Generálnímu výstavnímu řádu PH (psal se rok 1987 .....).

1849
Herrn
der k. k. Bürger Ausschuss
Rohitzan
PRAG
15 April.

Herrn
H. Knopf
Prag 581/II
PRAG
PRAHA

Deutsch schreiben!
Píšte zřetelně!

Eilmnachricht - Spěšná zpráva

An Herrn Friedrich Leis,
Adress

Raum für Prüf- oder Beglaubigungsvermerk
Město pro zápis o přebornosti nebo ověření

in Berlin-Liemenstadt
Königsdamm, Wohnlager
(Name und Hausnummer - oder s. 2. Abt.)
"Geserve"

Fernsprecher Nr. _____ (Buchnummer - Seite)
Telefon Nr. _____

oder über
nabo prostřednictvím
Fernsprecher Nr. _____ (Buchnummer - Seite)
Telefonu Nr. _____

Deutsch schreiben!
Píšte zřetelně!

Lebenszeichen von Famf. Leis,
Jsem na žívu (Zaname - jméno) (Vorname - příjmení)

aus Praha XII., Grégorova 61/1. - Kotelovát.
(Ortsangabe - místo pobytu) (Straße - ulice)

Datum: 14./2. 1945. (Inhalt zugelassen höchstens 10 Worte Klartext.
Sdělení dovoleno nejvýše 10 slovy v jasné řeči)

Jsem všichni i v Repubce zachráněn.
Dopis následuje. Dís!

